

ARRANTZALEEN ITZAK

IZTEGIA ABERASTEN

Iztegia aberastu egiten da arlo guztietako berbak batu-ta. Ori da batuaren benetako bide aberasgarria. Baiña zori txarrez, kulturak aldatu egiten dira eta barruan daroazan berbak betiko galdu: Non dagoz euleen itzak? Edo ikaz-giñenak? Edo artoa igertzeko labearenak? Edo errotarie-nak? Edo ola-gizonenak? Edo oraintsu estaltzen doan lugin/baserritarrenak? Edo gatzagetako langiileenak? Edo antxiñako artzaiñenak?

Eskuarteau daukagu gure adiskide ta lankide dogun Anes Arninda'ren lan bat, eskuz idatzita. Ori artuta itz-zerrendea egingo dogu arrantzaleen berbakaz. Berba bakoitxa azaltzen ibilli barik, sarritan erderazkoa ipiñiko dogu alboan. Guk euskerea ta gaztelerea biak dakiguz eta zeozetarako balio bear dau orrek.

LANAK ETA SARIAK

Jito/jitua: gabaz egiten dan arrantza sare ta guzti: sar-diñea ta bokarta (antxoaa).

Manjin: Itxaspeko sardiña edo bokart-taldea.

Kaxe: kutxa edo arkea.

Kaxarranka: Lekeitio'ko dantzea, kofradiko arka baten gaiñean egiten da.

Maria osodunak: egun osoa (ración) kobraten dabenak.

Maria erdikoa: eguneko erdia kohratzen dabenak.

Orekariak: arraunlariak, geienetan baserrikoak. Ontziari eutsi egiten dautsoe oreka galdu ez dagian, arraintza egiten dan artean ur-korronteak croan ez dagian.

Partilla: Arrantzan irabazten dana.

Zeru-dirua: Maria osokoak kobratzen dabena.

Urtxakurra: Mariñelai laguntzeko ontzian eroaten zan txakurra: arraiñak arrapau iges doazeneak. Euren saria irabazten eben.

Agin-zorrotza: Atunaren antzeko arraiña.

Ardi-urte=Atun urte: Ardia arkakosoa da.

ARRAIÑAK:

Akula: Aguja.

Albakera: Bonito.

Antxoaa:

Arraingorri: Escarcho.

Arrain zuri: Escualo.

Astun: Alacha.

Baloi: Ballena.

Berdel:

Besigu:

Billan: Sollo.

Bokart: Antxoaa.

Bota: Arrain gorria, eskuakaz.

Dondari: Bota-antzekoa.

Duerdoi: Durdo.

Ega-labur: Atun goiztan-a, zimarroia.

Ega-luze: Beranduko atuna.

Egatzibi: Jibia.

Galera: Marmota.

Gata: Lija.

Gorroti: Babosa.

Itxas-kabra: Cabracho.

Izurda: Tonino, delfin.

Kaiamu: Gayano.

Kaisparro: Gayano?

Kaisparro aundi: Isabela.

Kardax: Zimarroia.

Kolondrin: Trigla.

Lampreo: Albakora.

Lantes: Berrugate.

Lebatz: Merluza.

Lentoi: Aligote.

Lixa: Lija.

Luia: Julia.

Lupiña: Lubina.

Makallau: Bacalao.

Makon: Cabruza.

Mielgu: Mielgo.

Otazotz: 6m.'ko luzea, eztenagaz.

Marmoka: Marmoca.

Mauts: Atxetako arraiña.

Millu: Atxetako arraiña.

Papardo: Palomita.

Perloi: Perlon.

Platusa: Platija.

Pota: Jibia.

Sabai: Besegu-antzekoa.

Txibi: Jibia.

Tximiñoi: Chipirón.

Txitxarro: Chicharro.

Txitxin: Antxoaa txikia.

Txistu: Dorada.

Zarbo: Muiarra.

Zimarroi: Cimarrón.

Tontxorro: Ur-gaiñeko antxoaa moltzoa.

Baltza: Sardiña-moltzoa.

Bagera: Ur sakonetako arrain-lekua. Maguriyo: Hélice.

Lapa: Lapa.

Txirla: Almeja.

Anperna edo Pertzeba: Percebe.

Ezkira edo izkira: Quisquilla.

Geldu: "Quisquilla" txikia.

Abakando: Langosta.

Txangurru: Centollo.

Aitz-karramarro: Cangrejo de mar.

Olagarro: Pulpo.

ITXAS-TXORIAK

Antzar: Ganso.
Kopla: Cofre.
Kaio edo Kalatxori: Gaviota.
Karrabaso: Itxasoko belea.
Millagarrika: Itxasoko elaiia edo enara.
Potorro: Atxetako errege-txoria.
Anpor-maixu: Atxetako zuri-baltza.

ITXAS-SORGIÑAK

Beste mutillak: Demonio.
Putz egitekoa: Gato.
Belarri txikiña: Rata.
Pedulen kontrakoak: Sorgiñak (Pedulenak sondak dira eta aurka-koak arrizkoak ziran eta palangreetan Iotzen ziran, "Tretzak", or'elan beraiño eldu daitezana. Lau izen oneik ez ziran sekulan aotan artzen. Orregaitik asmatu ebezan beste gaitz-izen orreik).

TXALOPEN ALDERDIAK:

Branca: aurea edo proa.
Artekunea: Erdi-ingurua.
Popa: atzea edo popea.
Brankan, aterkunean eta popan erretzen zituzten San Pedro bedarrak lau izaki gaizkille orreik alde-erazteko.
Tostak: jesarlekua.
Tosten lekua.
Auretik: Aurre, kontraurre, kontra-buru.

IZTEGIA:

Ballena: Bale. balei, balai, baloi, bali-arrain, lumera, zaiñarrain, lumare, arbanoa, dramuna.
Groelandia'ko bale aundia, bale egaztuna da.
Balearen koipea: Lumera-sain, bale-gantza, bale-lumera, bale-uriña, lumera-saiña.
"Ballena": bale-bizar, balopi-kume.
Ballenato: Seria, bale-kume, balea-kume.
Ballenero: Bale-ontzi, balen-ontzi, lumerantrako.
Ballenero: Bale-zale, baloi-zale, balea-zale, lumera-zale, bale-ar'antzale.

TOSTEN IZENAK:

Bermiel, treskoeta kontrakoa.
Txalupa nagusiak: Ur aundietan dabiltzanak, 20 gizon, 12m. luze.
Pinaza: Ontzi luzea, ariña, killa biritilla daukana eta popea laburra malta meakaz, batez be besegutan erabilten dira.
Trainerua: Traiña sarea da, sardinak ekarteko dira, killa laburra dauke, 8 edo 9 m. eta 16 gizon. Patroia.
Baideko: Traiñeruaren antzekoa da, geien be 6 m.
Lema: Erderazko timón.
Ankillak: Anklak, aingurak.
Arrankillak: Egur eta arriakin egiñak dira aingurak.
Señeru edo talaieru: Itxasoaren egoe-ra ikasi bear dauan gizona.
Atabaka: Botoentzako kutxa.
Gastukelak: Umeai emoten jakezan ogia ta gaztaia.
Eretia: Talaiatik egiten eben siñua.
Narria: Narraz eroateko burdi-antzekoa.

ITXASOARI BURUZKO ESALDIAK:

-Gorri-gorri, aize edo euri.
-Itxas zuri, aize edo euri.
-Euriaren gaiñeko leia (izotza), curiaren deia.
-Enarak goi-goian ara ta ona dabiltzanean, luzaro egualdi ona.
-Antzarrak batera ta bestera dabiltzanean, itxas-antzarrak urperatzen diranean, curia.
-Barikuan (ostiralean) trumoiak ots egiten ba'dau, eurizko bederatzi-urrena.
-Aingeru guardakoaren egunian, eguzkia ikusi baiño, ardi artean otsoa ikusi naiago.
-Eguzkia ta curia, martiko egualdia.
-Mendebala euri barik, ez dago aize obarik.

TXALUPETXEA:

Itxas-ontzi bakoitxak taberna bat eukiten dau partiillak banatzeko.
Gerriko: Garria lotzeko baltzari esaten jako.

Txamarra, txamarrote: eunezko jakea, idun barik, zerrenda baltzakaz eta ia beti urdin-illuna.

ARRANTZA-TRESNAK:

Tretza: Palangre.
Traiña: Sardiñak batzeko sare biribilla.
Txardango: Traiñari eusteko urkulu txikia.
Ezpeleta: Palu luzeak ontzi-alboetan, atunetarako tramankuluak eukiteko.
Txinbo: Zulatuta dagoan egur biritilduaz, "txepela" arrapatzeko, kordel bat: metroa dau luze eta lebatza arrapatzeko da.
Txanpel: Lebatza artzeko kordela.
Astra: Ariz edo alambre ez egindako lanabesa, lebatzaren edo kongrio edo olakoen amua daroana.
Tuntuxa: Ur gaiñera datorren boia, palangreak bideratzeko.
Koraña: Berunezko lanabes luzeak, amu askogaz.
Karpin: Amua iru edo lau puntagaz, aingura antzera.
Amua: Anzuelo: Txikia.
Katxikamu, pantxoetarakoa; txillamu, besegurakoa; bisigamu; lebatzerako danean lebatzamu: lixetarako lixamu; atunetarako atunamu.
Butroi: Butrino.
Salabardo: Redeñoak edo retelak.
Traolak: Aparexuak batzeko.
Atabaka: Berunak, amuak eta abar gordetzeko kutxa.
Otzara: Otzarea: Atunetarakoa: asto-otzara besiguterakoa; otzara txikia antxoatarako.
Treotzara: Tretzak eukitekoa; dominiña: tapaduna; palangrearentzat.
Belotzara: Oialak eroateko.
Narria: Narraz eroateko burdi-antzekoa.
Dei-egitekoak: Mariñelak itxarteze-ko andreak.

ANES ARRINDA
- M. OLAZAR